

HOGY ÍZLIK A HATALOM

(VIII. folytatás)

LADISLAV MNAČKO

XVI.

Frank este a fényesítőlapon felvételeket szárítgatott. A fénykép néha ravasz dolog, különösen annak a számára, aki ismeri a törvényszerűségeit. Franknak különösen egy felvétel sikerült. Muklík. A nagyranőtt Muklík. Az óriási Muklík, amint egy törpe halott fölé hatalmasodik. Frank ismeri a gépét, tudja, hogy lehet a fókuszávolságokkal dolgozni.

Amikor elrakta a felvételt a piros trezorba, elmosolyodott magamagán. Mire való ez? Minek csinálja ezt? Ki érti meg ezt a felvételt? Mindenki számára értéktelen. Ki ez az óriási Muklík? Senki se tudja. S egy idő múlva senki se fogja tudni, ki az a törpe halott. De Frank tudni fogja, azért csinálta, az ő számára nem értéktelen.

Frank lapozni kezdett az albumban. Az első felvételei. Ezeken a halott még siheder legényke. És Margit. És az ő régi csapatuk. Fürdés a malomnál. Kirándulás a hegyekbe. Színház, amelyet ők játszottak. Minden évben betanultak valamilyen darabot. Az első szerelmes szerepét mindig a barátja kapta. Utcai harcok. Demonstrációk. Választás előtti tüntetés. A barátja mint katona, amikor a határon túlról visszajött. Utolsó gyűlés. És hegyek. Az ő csoportjuk. Sok minden hiányzik innen, sok minden már csak az emlékekben él. Egyes felvételeket Frank hosszasan nézegetett. Emlékezett.

A barátja mint újjáépítési kormánybiztos az első mozdonyon, amely keresztül megy a felújított alagúton. És egy másik mozdonyon, amely az újonnan épült hídon megy keresztül. És félmeztelenül, izzadtan, csákánnyal a kezében az útépítési munkálatoknál. Egy drámai felvétel, amikor a kormánypáholyokból kihajigálják a reakciós politikusokat. Kék ingben, piros karszalaggal a népörség élén menetel.

Aztán kerületi felvételek.

A barátja, ahogy pálcával veri a falusi asszonyok fenekét... Akkoriban még legény volt a talpán.

Még meg se melegedett kerületi tisztségében, s a munka már a fejére nőtt. Száz probléma egyszerre. Megakadt a nyersanyagszállítás az üzemekben. A vonatok késtek. A parasztok nem akarták teljesíteni a beszolgáltatást. Védekeztek a szövetkezetek ellen. Hosszadalmas tanácskozások. Rajtaütésszerű utak. Mindeütt ott lenni, ahol ég. Ott helyben dönteni. Aláírni milliós befektetési terveket. Gondok a munkaerőhiánnyal. És a tetejében még a katolikusok is felütötték a fejüket. A falvak lázongtak. Az állam a pápai exkommunikációs rendelet után lojalitást követelt a papoktól. Nem minden pap írta alá. A szöszékből drámai

hangon búcsúzkodtak a nyájuktól. Összeütközésre is sor került a falvakban. A falusiak éjjel-nappal baltával, kapával és néha még a partizánharcokból hozott puskájukkal álltak őrt, és védték lelkipásztoraikat. És éppen az ő kerületében voltak a legnagyobb bajok. Állandóan jöttek a hírek a hivatalába, hogy autókát támadtak meg, tisztségviselőket vertek meg, vagy vertek agyon. Ráhagyták ezt a kerületet. Csináljon rendet, mutassa meg, mit tud.

Egyik nap az a hír érkezett, hogy valamelyik faluban az országutat barikádokkal zárták el. Frank akkor éppen a barátja mellett állt, látta, hogy elvörösödik, felugrik, és magához rendeli a munkásőrség parancsnokát.

— Száz férfit. Azonnal...

Elővette fiókjából a pisztolyát.

— Megyünk.

Lementek az udvarra. Ott már nagy volt a nyüzsgés. Ez az ő tartalékja volt, felfegyverzett férfiak az üzemekből. Száz férfi felugrált az előkészített teherautókra. Mentek...

A falu szélén felállított barikádok már messziről látszottak. Frank felvételeket készített. A barikád tetején valami vénember állt, kétcsövű puskával. Fenyegtetve intgetett az első autó sofőrje felé. A barikád mögött nagy csoport nő állt, egyesek kezében vasvilla, másokéban kövek.

Frank barátja utasította a sofőrt, hogy közvetlenül az utcakövekből emelt barikádok előtt álljon meg.

Elsőnek ugrott le az autóról, nem törődött a vénemberrel, aki egyenesen rászegezte ismétlőfegyverét. A férfiak sorban leugráltak utána. Felsorakoztak a barikád előtt.

— Menjenek szét — dörgött az asszonyokra. — Menjenek szét tüstént, és küldjék ide a férjeiket, azt akarom, hogy egy órán belül az országút használható állapotban legyen.

Nem mozdultak. Az egyik asszony felugrott a barikádra, s a munkásőrség felé mutatta csupasz fenekét. A másik hisztériás visításba kezdett. Üssetek agyon! Lőjetelek le, ti kuttyák!

— Az tetszene nektek, mi? Sortüzet akartok? — szúrta Frank barátja a fogai között. Aztán kiadta a rövid, világos parancsot, egyetlen szóból állt:

— Botokat!

Már szépen elő voltak készítve az autókban. Maga megfogta az egyiket, fölugrott a barikádra, és kitépte a vénember kezéből a puskát.

— A seggükre!

Ő azt az asszonyt választotta, aki a meztelen fenekét mutatta. Végigvert rajta a csipős mogyorófavesszővel, s aztán kergette végig a falun. Az asszonyok nagy sikítással széjjel szaladtak, mindegyik másfelé. Elhajigálták a vasvillát és a köveket. Sikítottak az irtózattól és a fájdalomtól. Mire a munkásőrök a falu másik végéig értek, a második barikádhoz, nem találtak már egy lelket sem ott.

— És most elő a férfiakkal. Ráncigáljátok ki a házakból.

Egy félórán belül a vagy száz megrémült, hallgatag falusi fegyveres kísérettel felsorakozott.

— És most ki az útra velük. Egy autó itt marad. Az fog felügyelni. Egy órán belül az országutat újból teljes rendben akarom látni.

Csak aztán vették elő a plébánost. Ő mentegetőzött, védekezett, hiszen ő aláírta...

— Több esze lehetett volna. Nincs semmi bajunk magával. De holnap jelenjen meg a városban. Míse nem lesz.

Csak ezután hívta össze a helyi nemzeti bizottságot.

— Mehetnek a pokolba. A községben új választások lesznek. Addig az álta-

lam kinevezett komisszár fog kormányozni. És az első, aminek utána fog nézni, az a beszoigáltatás lesz...

Frank önkéntelenül is elmosolyodott a fényképen. Az az asszony futás közben elesett, a barátja felemelte a szoknyáját, s a mogyoróvesszővel jól végighúzott az ülepén.

Másképp akkor nem ment. A kiontott vért nem lehet felitatni. De a vessző-suhintások beforrnak...

Nem, nem ment akkor másképp. Frank egy másik képet vesz a kezébe. Zavarral küszködő vidékiek gyűrogetik a kezükben a kalapjukat vagy a kucsmájukat. Frank barátjának a hivatalában állnak. Egy óráig hagyta őket az előszobában várakozni, míg Hornyáknénak kicsöngetett, hogy most már beengedheti őket.

— Mi nyomja a szívüket, elvtársak? — kérdezte ártatlan, csaknem gyöngéd hangon, amelyből Frank könnyen kiérezte a leplezett meglegedést. — Ha a papjuk után jöttek könyörögni, hiába vesztegetik az idejüket.

Nem a papjuk után jöttek könyörögni, s ő jól tudta, miért jöttek.

Egyikük felbátorodott. Nem a papról van szó, most már tudják, hogy a plébános rossz tanácsadó volt. A szomszédos községekben is vannak papok, és azokkal nem történt semmi. Tulajdonképpen a pap bujtatta fel őket mindenre. Ők nem ezért jöttek, hanem, eh, azért a fene villanyáramért.

Elsodálkozott. Milyen villanyáramról beszélnek? Hát csak van villany a falujukban? Ő úgy tudja, hogy már évekkkel ezelőtt bevezették.

Topogtak, köhécseltek, hímeztek-hámoztak, hiszen van nekik, persze hogy van, csak azt az ostoba legényt kellene... Ha nem lenne a kórházban, megérdemelné...

Még mindig olyan arcot vágott, mint aki nem tudja, miről van szó. Hagyta, hadd főjenek a száját szírujukban.

— Még mindig nem tudom, mi nyomja a szívüket. Valakinek végre már el kellene magyarázni, miről van szó. Miféle legényről beszélnek? Mi köze annak a villanyáramhoz?

Mindennek a plébános az oka, meg a sekrestyés. Főleg a sekrestyés bujtogattott. Azok az ostoba asszonyok őrizték a plébániát. S akkor este, amikor a falu felé közeledett néhány autó, a sekrestyés felment a toronyba, és félreverte a harangot. Akkor történt, hogy az a taknyos kölyök, hiszen mindössze tizenhárom éves, van annak sütnivalója?, felmászott a villanypóznára, és kombinált fogóval elvágta a faluba vezető villanyvezetéket. Majdnem szörnyethalt, amikor a földön rálépett a kettévágott drótra. És azokon az autókön nem is voltak munkásörök, az erdőgazdálkodás traktorai voltak.

Frank látta, hogy remeg a barátja szája széle, hogy igyekszik legyőzni a ki-törni készülő nevetést. És hogy eközben milyen halálos komoly arcot vág.

— Ez nagyon komoly ügy, elvtársak. Komolyabb, mint ahogy azt az ember első pillanatra vélné. A drót rézből van.

— Hát persze — topogtak, azt ők is tudják, hogy a drót az rézből van —, de hát a faluban sötétség van... és sokuknak elektromotorja van... és most kézzel kell vágni a szecsát.

— De azt tudják-e, hogy most öt éves terv van?

Tudják, persze hogy tudják, ki ne tudná, hogy öt éves terv van.

— Na látják. És a réz, elvtársak, az aragnál is értékesebb. A rezet drága devizáért kapitalista országokból kell behoznunk, és még alkudozni is kell velük. Éppen ezért minden darabka rézzel csínján kell bánni. Honnan vegyünk most terven felül rezet?

— Hiszen az csak egy darabka...

— Azt maguk csak úgy gondolják, hogy darabka. De éppen az a darab hiányozni fog majd, ha egy még nem elektrifikált faluba akarjuk bevezetni az áramot. És villanszerelők sincsenek. Mindegyik fontos megbízatást teljesít. Nem segíthetek, elvtársak. Nem tehetem. A maguk faluja nem volt a tervben. Sajnálom. Úgy kell segíteniük, ahogy tudnak. Hátha akadnak még a padláson petróleumlámpák...

Hiszen ők, kért szót az egyik, békeszerető emberek, az egész község ilyen, csak az asszonyokat keverte meg az ördög, és nem is akarják ingyen, egy kis jó szándékkal csak előkerül valahonnan az a darabka drót. A szerelőket is jól megfizetnék. Nem lennének hálátlanok.

— Micsoda? — háborodott fel Frank barátja. — Le akarnak pénzelni? Az csak valaha volt. Engem nem pénzel le senki. Fontos tanácskozásom van, elvtársak. Sajnálom, nem tehetek semmit az érdekiükben.

Szomorúan az ajtó felé indultak. Amikor már az előszobában voltak, utánuk ment.

— Ha jól értettem, valami szecsckáról beszéltek az elvtársak. Említették, hogy kézzel kell vágni.

Megálltak. Hát talán mégis van valami reménysugár.

— A szecsckát valóban nehéz kézzel vágni. Az állam gondoskodik a gépekben az áramról. És mit csinálnak maguk? Hogy állnak a tejjel és a hússal? A szecska hús és tej. Teljesítették?

Hát hiszen éppen ez az. Nem teljesítették. Az a szerencsétlen beszolgáltatás, nem teljesítették. Nyomorúságos év volt.

— Úgy! Nyomorúságos év volt. A szomszédos községben három kilométerre maguktól semmit sem tudnak a nyomorúságos évről. Becsületesen teljesítik az állammal kötött szerződés feltételeit. És nem károsítják meg a közvagyonot. Ott az asszonyoknak nem keverte meg az ördög a fejét. És akkor maguk ide jönnek és azt mondják: egy darabka réz kellene. Kétségtelen, csak egy darabka rézről van szó, de ezt is a gyári munkásoknak kellett előállítani. Ők pedig enni akarnak. És mit fognak enni akkor, ha minden falu úgy elhanyagolja a kötelességeit, mint maguk? Élelmiszerjegyekből, amelyekre nem kapni semmit, nem laknak jól. Szóval, elvtársak. Hozzák el a tej- és húsbeszolgáltatás teljesítéséről szóló kimutatást, s akkor majd meglátjuk, mit lehet csinálni. Hátha mégis valahonnan előkerül az a réz, és villanszerelő is akad hozzá.

Ezzel el is engedte őket.

— Nem kellett volna ilyen kegyetlennek lenned... — mondta neki tréfálkozva Frank.

— Nem tesz semmit. Ezek még jönnek, eljönnek újra, ördöghöz, pokolhoz fognak folyamodni, külön szerződést kötök majd velük. Beszolgáltatás teljesítése — világítani fog a villanyáram. Nem teljesítik — kikapcsoljuk az áramot. Aki egyszer belekóstolt a villanyáramba, az nem akar már többé petróleumlámpánál ücsörögni... Ez lesz az ő egyéni, díszítőes tervük...

Így kormányozott. S akkoriban másképp nem lehetett. Az egyik hegyaljai falucskából, amely régóta hírhedt volt rebelligségéről, gúnyolóldó levelet kapott, amelyet aláírt a község összes lakosa, s a nemzeti bizottság tagjai is. Ők ott fent senkit és semmit nem igényelnek, ők szarnak az egész államra, nem félnek a rendőrségtől, vannak géppuskáik, és semmiféle beszolgáltatási tervet nem teljesítenek...

Frank látta, hogy hasát fogva kacag a levél olvasása közben.

— Na — tört ki belőle a harsogó röhögés —, olvasd el, mit írtak a zapo-rozciek a török szultánnak...

Frank semmi nevetségset nem talált a levélben. Ez nyílt felhívás. Ha nem

tönik le a falu ellenállását, megmértelyeződik az egész vidék. Az állam autoritásának befellegzik.

De a barátja még akkor is nevetett, amikor fölvette a telefonkagylót, és kérte, hogy kapcsolják a kerületi posta- és hírszolgálati iroda igazgatóját.

— Igazgató elvtárs. Pohorban van posta, ugye? És telefon is? Mikor vezették be? Fél évvel ezelőtt? Úgy? Kapcsolják ki. Újabb rendelkezésig kikapcsolni. És megszüntetni a postai szolgálatot. Az ortani postahivatalnokot bizonytalan időre küldjék fizetés nélküli szabadságra. Tudassák vele írásban. Micsoda? Kinek a felelősségére? Az én felelősségemre, természetesen az én felelősségemre. Igen. Írásba adom, nagyon szívesen. Efelől ne legyen semmi gondja. Nem örültem meg, tudom, mit csinálók.

Megnyomott egy gombot az asztalán.

— Az autóbusz diszpecsinget.

Kapcsolták.

— Hány autóbusz közlekedik Pohorba? Napjában kettő? Megszüntetni. Újabb intézkedésig leállítani. Az én, csakis az én felelősségemre. Éppen azt akarom, hogy megszűnjön minden kapcsolatuk. Ne félj semmit, tudom, mit csinálók, s azt is tudom, hogy miért.

Megnyomott egy gombot.

— Villamosművek! Hricet!

Kapcsolták.

— Hric elvtárs, azonnali hatállyal szüntessen be minden áramszolgáltatást Pohorban. Újabb rendelkezésig. Az ördögbe is, mit nyavalyognak. Természetes, hogy felelek érte. Írásban adom neked. Mikor? Azonnal, még ma, még ebben az órában...

Újra megnyomta a gombot. Munkásórság. A parancsnokot.

— Száz férfit. Válogatott legényeket. Velünk jössz. Most rögtön. Egy félóra múlva indulunk. Útközben elmagyarázom, miről van szó. Természetes, hogy fegyveresen. És két szekercőt is viszünk magunkkal...

— Eh, zaporožeciek... — sóhajtotta megkönnyebbülten.

A nemzeti bizottság előtt szálltak le az autóból. A falu teljesen kihaltnak látszott. De Frank észrevette, az ablakok mögül figyelő szemek kísérik, hogy mi készül itt. Tulajdonképpen nem történt semmi. Frank a fényképet nézi, amelyen a barátja éppen egy faoszlopot dönt ki az autóbuzsmegálló táblájával. Az oszlopot felrakták a teherautóba.

— Így ni. Felülni, és hazafelé...

— Ez minden? — kérdezte a munkásórság parancsnoka álmélkodva.

— Minden.

A városban, az autóbuzsmegállónál lefékeztek.

— Leszállunk... — mondta Franknak.

Leugrottak az autóból. Bementek a hivatalba.

— Mikor megy a legközelebbi autóbusz Pohorba?

A hivatalnok nem ismerte.

— Nem megy autóbusz. Pohorba máától kezdve semmiféle autóbusz nem közlekedik.

— Miért?

— Az urak a kerületen alighanem megbolondultak. Ilyen rendeletet adtak ki...

Nem szólt semmit. Kimentek és megnézték az autóbusz-menetrendet. Hallották, amint egy rekedt hang a mikrofonon keresztül bemondja, hogy Pohorba nem megy autóbusz, mind a két járatot újabb rendelkezésig megszüntették.

A megállónál egy csoport utas álldogált. Néhányan egymásra néztek. Ketten

elindultak a hivatalba, megkérdezni, hogy jól hallották-e. Amikor visszajöttek, látni lehetett rajtuk, hogy jól hallották.

A várakozó csoport káromkodva szétszéledt, és nekivágtak gyalog.

— Egy hét múlva könyörögni jönnek . . .

Már három nap múlva megjelentek. Nagyon alázatosan. Három óráig hagyta őket a folyosón álldogálni. Amikor végre fogadta a küldöttséget, nem kínálta helytel őket. Az asztalán feküdt a levelük. A kezébe vette és megmutatta.

— Ki írta ezt alá maguk közül?

Egyikük se vállalta. Természetesen mindannyian aláírták.

— Van olyan a faluban, aki nem írta alá ezt a levelet?

Zavartan néztek egymásra. Van olyan a faluban? Nem tudják.

— Nem tudják, ugye? Ha akadna olyan a faluban, aki nem írta alá ezt a levelet, jöjjön el egy hét múlva ide. Hamarabb ne! Egy hét múlva. És maguk takarodjanak innen. Magukkal nekem nincs beszélőnivalóm.

Egy hét múlva eljött a tisztelendő, a tanító, a nemzeti bizottság elnöke és négy földműves. Azonnal fogadta őket.

— Maguk nem írták alá?

Az elnök húzódkodott.

— Ki innen. Veled nem tárgyalok. Tisztelendő úr, olvasta ezt a levelet?

Az öreg plébános beismerte, hogy olvasta. Igyekezett lebeszélni őket, s az iskola igazgatójával egyetemben figyelmeztette a levél íróit, hogy ez lázadás, nem lesz jó vége. És így is lett.

— Rendőrséget küldhettünk volna oda, elvtársak. Mindazok, akik aláírták a levelet, megszegték a törvényt. Holnapra hívják össze gyűlésre az egész falut. Azt akarom, hogy halomba gyűjtve ott legyenek az összes elrejtett fegyverek, házkutatást fogunk tartani. Ha egyetlen puskát is találunk, nem fogunk többet kesztyűs kézzel bánni veletek. Majd meglátjuk, tudnak-e létezni állam nélkül!

Másnap a falu kocsmájában, ahol a gyűlést megrendezték, egész arzenált találtak. A munkásörtség a fegyvereket felrakta a teherautókra. A gyűlés egész rövid ideig tartott. Egyedül ő beszélt. Elővette a levelet, és felolvasta. Aztán rájuk rivallt:

— Tőletek függ, akartok-e továbbra is ilyen vezetőséget a faluban. Nekünk nincs semmi ellenvetésünk. Ti döntötök. Mi nem akarunk tőletek semmit. Nincs szükségünk beszolgáltatásra. Élhetek az állam nélkül. De az autóbuszok államiak. A telefon állami. Az áramot az állam szolgáltatja. Választhattok. Megpróbálhatjátok, milyen az állam nélkül élni. Az állam valahogy kibírja nélkületek. Mindegyiteket bíróság elé állíthatnám, de minek? Intézzétek el magatok között, engem nemigen érdekel, még kevésbé, mint titeket, hogy melyik okos adta a jó tanácsot. Egy hét gondolkozási időt adok. Egy hét múlva indítsatok küldöttséget hozzám. De egyre figyelmeztetek benneteket. Senki olyannal, aki ezt a levelet aláírta, tárgyalni nem fogok. Lehet, hogy azután aláírok veletek egy külön szerződést, amolyan függelékét az öt éves tervnek . . .

Gyorsan távozott. A tanítót, aki fel akarta tartóztatni, félrelökte. Beültek az autóba, és elrobogtak.

Amikor eljött a küldöttség, nagyon nyájas volt velük. Szilvapálinkával kínálta őket, és szóval sem említette az előzményeket. Beleegyezően bólintott, amikor közölték vele, hogy új választásokat akarnak. Mosolygott, amikor elébe nyújtották a beszolgáltatás teljesítéséről szóló kimutatásokat.

Megnyomta a gombot. Villamosművek.

— Hric elvtárs intézkedjen az azonnali áramszolgáltatásról Pohorban.

Megnyomta a gombot. Posta- és távírószolgálat. Vegyék fel az összeköttetést Pohorral.

Megnyomta a gombot. Autóbuszok.

— Estétől kezdve megújítani az autóbusz-összeköttetést Pohorral, s azonnal mondjanak fel annak a diszpécsernek, aki a polgártársakat úgy tájékoztatta, hogy a kerület urai megbolondultak.

A falukban óriási tekintélyre tett szert, az üzemekben pedig nagy népszerűséget szerzett. Természetesen hamar elkerült a híre minden faluba. Csak Galovič mormogott. Mire való ekkora paradé? . . .

Másképp nem lehetett.

Frank nézi a tizenhét tehenet, a fényképen tizenhét tehén látható, amelyet a kerületi hivatal kerítéséhez kötöttek ki. Tizenhét tehén Hanovecből.

— Gyere velem . . . — hívta akkor Frankot. — Hanovecbe megyünk, községi taggyűlésre.

A gyűlés a kocsmában volt. A nem várt látogatás meglepte őket, még hozzá, Frank megítélése szerint, nagyon kellemetlenül. Üdvözölték, az elnöki asztal felé noszogatták, és elnémultak.

— Csak folytassák, elvtársak. Csak úgy . . . mintha itt se lennék . . . — biztatta őket, de azok nem folytatták.

— Hát ha már nincs mondanivalótok, akkor folytatom én. A beszolgáltatást, mint ahogy mindannyian tudjuk, elég derekan teljesítitek. Különösen, ami a húst illeti. Húsban a beszolgáltatást jóval túlteljesítitek. Az újságok állandóan arról cikkeznek, hogy a húsbeszolgáltatás terén milyen példamutató község ez. Tejben, tojásban és gabonában már valamivel rosszabbul állunk. Az embernek szinte úgy tűnik, hogy az itteni tehenek egyáltalában nem tejelnek. Erről akarunk veletek beszélni. Én ugyanis ezt nem nagyon értem, lehet, hogy ti majd megmagyarázzátok.

A község elnöke meg is próbálta. Elég bátortalanul azt igyekezett magyarázni, hogy van egy olyan szokás, ha nem is éppen törvény, de hát ez máshol is így járja, hogy hússal lehet pótolni azt, ami mondjuk a tojásban elmarad, a tojással meg a húst és a tejet . . . Ők például az év eleje óta háromszázhatvan százalékra teljesítik a húsbeszolgáltatást, és hogyha ezt átszámolják más árucikkekre, akkor tulajdonképpen minden beszolgáltatást magasan túllépnek, összesítve is . . . A húsbeszolgáltatás a legfontosabb, az újságok is erről írnak . . .

— Háromszázhatvan százalékra, ugye? Hány üsző az, elvtársak?

Az elnök újból hosszadalmas magyarázkodásba bocsátkozott, hogy mennyi az súly szerint. Ők a beszolgáltatás teljesítését súlyban számítják. Hány üsző? Év eleje óta tizenhét üsző . . .

— Szóval így, tizenhét. És mindegyiket Riskának hívják, ugye elvtársak?

Frank látta az elképedést. Kirobbant, kiderült az igazság.

— Most még csak azt magyarázzák meg nekem, elvtársak, hogy lehet háromszázhatvan százalékra teljesíteni a beszolgáltatást, elkápráztatni vele néhány ostoba szerkesztőt, és közben egyetlen kilogramm húst sem kell átadni? Nem akarózik elvtársak? Hallgatnak? Hát akkor én mindjárt megmagyarázom maguknak. A törvény, amely úgy rendelkezik, hogy az eladott tehén a beszolgáltatás teljesítésével egyenértékű, jó törvény, mert szem előtt tartja a földművesek érdekeit. Eladod a tehenet, nincs felesleged, nincs miből beszolgáltatnod. De ilyen törvény, és főleg ilyen törvény nem arra való, hogy azzal spekuláljanak. Ami vonatkozhat egyesekre, nem vonatkozhat az egész községre. Mi a községgel kötöttünk szerződést, és nem egyénekkel. És maguk erre százalékot és nem húst teljesítettek, elvtársak!

Felállt.

— Tizenhét tehénnel tartoznak. Hanovec község tizenhét tehénnel tartozik a

kerületnek. Holnap az előtt a hivatal előtt akarom látni a teheneket, amelyben hivataloskodom. Ez minden, elvtársak. Folytathatják, rám itt már nincs szükség.

Eltávoztak.

— Gondolod, hogy elhozzák? — kérdezte Frank hazafelé menet.

— Biztosan elhozzák. Jól tudják, hogy volt Pohorban.

Másnap délelőtt Frank lefénnyképezte a tizenhét tehenet. Szép, hizlalt állat volt valamennyi.

Frank felidézte magában azokat a régi időket. A határmenti faluban egyik éjjel hatvantagú csempészbandát számoltak össze, akik nehéz batyukkal egyenesen a határőrség felé vették az útjukat. A vidék ura egy órával később személyesen tartóztatta le a határőrség parancsnokát, és egy órával később szélnek eresztette az összes tisztviselőt. Máskor meg levegőbe röpítettek egy titkos pálinkafőzőt, amelyet jól álcáztak kint a földeken. A község azután egy hónapig áram nélkül maradt. Az áram kikapcsolásával kormányozta a kerületet. Ez bizonyára jobb módszer volt, mint bajonethegyekkel.

Ezenkívül gyűléseken, tanácskozásokon, üléseken elnökölt, jelentéseket írt, terepszemlére járt, éjjel-nappal talpon volt, mindenütt csikorgott valami, hívták, hogy lépjen közbe, szükség volt segítő kezére, az értelmes megoldásra.

Akkoriban férfi volt. Mindenre futotta az erejéből. Még az akkori feladatok elvégzésére is. Pedig akkor tenni, dönteni, kockáztatni, helyzetet felismerni kellett, és mindezt félelmet nem ismerő módon. Népszerű volt a kerületben, szerették, legendákat meséltek róla.

Mikor következett be benne az a törés, személyiségének törése? Hirtelen, váratlanul jött, vagy észrevétlenül, fokozatosan? Margit számára ez a kérdés egyszerű. Könnyen tud válaszolni rá. Az a festett hajú. Az döntötte romlásba. Voltak idők, amikor Frank is ezt gondolta, sőt ez volt az első gondolata, amikor első ízben látta a barátja hivatalában. De nem valami egészen másban kell keresni a dolgok gyökerét? Az a nő nem volt-e inkább következmény, eredmény, mint ok? Nem vette körül elég léhűtő, aki naponta a zsenialitásáról, a kiválóságáról beszélt, és arról, hogy az ő élete, az ő ideje, az ő személye értékesebb a másokénál, és hogy éppen ezért többet engedhet meg, sőt, hogy mindezt megengedhet magának? Hogy egy rendkívüli ember rendkívüli módon élhet? Frank még emlékszik a kabinet egy bizonyos tagjára. Nem sokkal azután találkozott vele, hogy ebbe a vezető tisztségbe kinevezték.

— Ezt nem lett volna szabad megtenniük... — utasította el Frank gratulációját majdnem síró hangon az új férfiú. — Ezekre a feladatokra nem futja az erőmből. Leégek, kirúgnak...

Frank mély megrendüléssel figyelte azt a változást, amelyen ez az új ember azután átment. Néhány hónapig ült a bársonyszékben, és máris szuverén férfivá vált, aki egy tollvonással dönthet milliós értékekről. Gyanakodva méregette a kollégáit, a környezetét, mintha azt kérdezte volna, hogyan lehetséges, hogy csak ilyen későn fedeztetek fel engem? Hogyan lehetséges, hogy nem ismertétek el a tehetségemet? Ki volt az, aki lassította az előmeneteletemet, aki megakadályozott abban, hogy már régen azon a helyen üljek, amely a képességeim szerint megillet? Természetesen nem tudott helytállni. Természetes, hogy kirúgták. Most sértődötten jár a városban, mint akivel igazságtalanul elbántak, bukását azzal magyarázza, hogy összeesküvést szőttek ellene, és sokatmondó titokzatos-ságba burkolózik: Ha én egyszer beszélhetnék...

Itt van egy fénykép. A barátja szülővárosából. A nagy férfiú az összegyűlt tömegeknek beszél. Ugyanazon a téren, ahol valamikor bujtogató szónoklatait tartotta. Csak a közönség más. A közelében legfőképpen azok állnak, akik ellen valaha lázított. Frank néhány oldallal visszalapozott az albumban. A régi

banda. A barátok. Vele mentek, utána mentek. Mindig ő volt az elismert, tisztelt vezér. Senki se vonta kétségbe ezt a jogát, természetesen magától keletkezett.

Ma délelőtt szülővárosából egy körülbelül ötventagú küldöttség jött búcsút venni. Frank hiába kereste közöttük a régi banda tagjait. Azok nem jöttek. Egy se jött el.

Akkor se jöttek el, amikor azt az ünnepi szónoklatát tartotta a téren. Frank nézi az emelvényről, a hatalmas emelvényről készült felvételt, amelyen mintegy kétszáz főnyi ember ácsorog. Régi, kedves arc egy sincs köztük. Frank nézi a hallgatóságról készült felvételt. Közöttük se talál egyetlen ismerőst se. A térre nem jött el egyetlen keménykötésű férfi se, azok a régi harcokban edződött, verekedő legények, akiket ő vezetett. De várták őt. Frank tudta, hogy hol várnak rá, és hol találja meg őket. A kocsmában, ahol annak idején összejöttek. Az ő kocsmájukban. Mindenki ott volt, akik túléltek a harcokat. Amikor Frank belépett, az egész kocsmá elnémult. Másra vártak, nem Frankra. Frankot is várták, de főleg azt a másikat. Amikor Frank megjelent, már tudták, hogy hiába várják.

Az egyik régi bajtárs a kocsmá sarkából Frankra kiáltott:

— Már te is aranyozott lábú varjú vagy . . .

Erre a köszöntésre kitért a nevetés. Frank szó nélkül hátat fordított, és kiment a kocsmából. A szemébe könnyek gyűltek. A haragtól. A megaláztatástól. Az aranyozott lábú varjú . . . Frank tudta, mit akarnak vele mondani. Gyerekkorukban fogtak egy varjút. A város különce, aki varjűfészkeket fosztogatott és varjűlevest evett, akkor találkozott velük, amikor a folyóparton diadalittasan vitték a zsákmányukat.

— Él még, fiúk?

Megmutatták neki. Él.

— Nocsak fessétek be bronzsal a farkát meg a lábát, és engedjétek vissza a többi varjú közé . . . De először itassátok le . . .

Leitatták a varjút. Bronzzal, amivel a karácsonyi diókat festették, kipingálták a farkát és a lábait. A farkát ezüsttel, a lábát arannyal. Nagy rükkoltozások közepette vitték vissza arra a helyre, ahol a varjúk tanyáztak. Fölriasztották a fekete madarakat, és elengedték azt a kipingáltat. Frank már megfedkezett a festett varjúról, nem volt valami szép emlék, és a kellemetlen emlékeket az ember hamar elfelejti. De a többiek nem felejtették el.

Kijöttek utána. Ne bolondozz, nem neked szólt, magyarázták. Ez csak úgy kiszaladt a szánkon . . . De Frank már nem ment vissza a kocsmába. Nem volt rá képes. Nem tudott visszamenni, mert érezte, hogy igazuk van. Már nem tartozik hozzájuk. Túl sokáig botladozott más körökben, már kölcsönösen nem értenék meg egymást. Hazatértek a haroterekről, és megfogták a keserű kávéval telt kanná fülét, s elindultak, hogy újra begyűjtsák a kialudt gyárkazanok tüzeit. Feszülő mellel figyelték egyik társuk felemelkedését, akit maguk is a legkülönb-nek tartottak. Közülünk való, ez nem ad el minket, nem felejtkezük meg rólunk, van hozzá való esze, hogy értünk és helyettünk is tovább harcoljon. Hiszünk benne, és mögötte állunk . . . Később egyre gyakrabban csóválták a fejüket. Mit csinál? Hogyan él? Várták, hogy eljön közéjük, és mindent megmagyaráz. Nem jött. Nem jöhetett, mert a szálló ebédlőjében bankett volt, és ő nem hiányozhatott az asztalfőről. Azok, akik jobbról-balról mellette ültek, már fogva tartják. Leitatták, bearanyozták a lábát, bekenték ezüsttel az ülepét. Nem jött, és többet már ne is mutatkozzon. Megtépázzák, ha közéjük jön.

Jó. Hát ezt még Frank megérti. De hogy kerül ő ebbe a litániába? Persze azt is tudta, hogy túl sokáig ténfergett már ő is a bearanyozottak között, igaz, mindig csak az asztal végén ücsörgött, valami rá is hullott abból az aranypor-

ból. Kegyetlen, de mégis igazságos ítélet volt ez. Kitaszították az örökségből. Őt is kitaszították, nemcsak néhai parancsnokukat.

Neki már vége van, fontolgatta Frank. És ez a vég már csak ideig-óráig várát magára. Elfelejtkezett az övéiről, s azok kitaszították az örökségből.

Frank egészen elmélyedt annak a furcsa életrajznak a felelevenítésében, amelynek egyes fejezeteit hosszú éveken keresztül türelmesen rakosgatta, oldalhoz oldalt, képhez képet. Rábámult egy felvételre, amelyet valamikor leplezetlen kárörömmel kattintott le. A kép barátját ábrázolta, és egy erdészt, amolyan kirakatba való erdészt, erdészuniformisban és hatalmas, vörös szakállal. És két külföldit, férj-feleséget. A barátja volt akkor a vendéglátó, fontosnak tartotta ezt a látogatást, hivatalos államközi látogatásra jöttek. Gazdag műsort készítettek számukra. Egész idő alatt a nagy férfiú kísérte őket. Együtt mentek az operába, a példamutató szövegkezetbe, végigmutogatta nekik a város műemlékeit, nagy fogadást rendezett a tiszteletükre, körülrobgta velük az országot, az autókából mutogatta a hegyeket, a vízi erőműveket, két órát töltöttek egy modern, új üzemben, az összegyűlt munkások előtt a két ország szövetségéről szónokoltak, a béke fontosságáról, és kölcsönösen biztosították egymást arról, milyen nagyra értékelik ezt a találkozást, és hogy mennyire fontosnak érzik az ilyen találkozások megismétlését, mert csak egymás jobb ismerete vezethet a félreértések feloldásához és a nézeteltérések kiküszöböléséhez.

De mi történt szombaton? Szombaton a vendég országában nincs munkanap. Végül is Muklák, a műsor értelmi szervezője remek ötlettel állt elő. Mit szólnának a pizstrángokhoz?

— Szeretnek horgászni? — kérdezte a házigazda este, a szálloda szalonjában. A vendégnek felragyogott a szeme. Horgászni? Hát horgászni is lehet?

— Akkor rendben van... — döntött a házigazda —, holnap elmegyünk horgászni.

Gyorsan megegyeztek. Amikor meghallották, hogy pizstrángokról van szó, majd kiugrottak a bőriükből a lelkesedéstől. A házigazda is odavolt a büszkeségtől. Ez aztán a program, mi? A vendégek egyhamar nem felejtkeznek meg rólunk, és a legjobb emlékekkel távoznak.

Szombaton reggel a városból hat fekete reprezentációs limuzin indult útnak. Nem mentek messzire, harminc kilométerre a várostól a közeli hegyek felé fordultak. Frank is jelen volt, egy diplomáciai horgászatról nem hiányozhat a fényképész. A svéd vendégek örültek. A pizstráng nemes hal, igazi sporthal, majdnem egyenrangú az északi lazaccal. Milyen kedves nemzetecske is ez.

Ki tudja, hogy mi mindent képzelték el a pizstrángthalászattal kapcsolatban. Alighanem rohanó hegyi patakot, melynek csobogása visszhangzik a fülben, bojtorjánillat árad a levegőben, és a harmattiszta vízben villámszerűen cikázik egy árny, talán észre se venné senki, ha nem lenne néhány tűzszínű pont a pikelyén, egy ugrás, nem sikerült, még egy ugrás, és a gyönyörű példány ismét átrepült a sok-sok akadály egyikén, és folytathatja fáradhatatlan bolyongását felfelé a csobogón...

Lehet, hogy csodálkoztak. Milyen különös ország is ez! Néhány kilométerre vagyunk a fővárostól — és pizstrángok.

A hat limuzin valami elkerített térség előtt állt meg. A nyitott, kovácsoltvas ajtóban a lángoló szakállú kirakaterdész. Fogadta a vendégeket. Az elkerített térség közepén három kis tó volt. Az erdész odavezette a vendégeket. Ez az ő műve. Az ő büszkesége! A gépkocsivezetők előkészítették a horgászbötköket. Mindenkit elfogott a horgászláz. A tóban csak úgy nyüzögtek a pizstrángok, néhány pillanat múlva egy gyönyörű példány dobta fel magát a nem egészen tiszta, zavaros víztükör fölé. Mindenkit elfogott a horgászláz, a jeles vendé-

gekről egészen megfeledkeztek. Az erdész, e pisztrángország királya hencegve handabandázott: Éhesek a zsványok, szándékosan nem adtam nekik enni, hogy jobban kapjanak a horogra. A csupasz horgot is lenyelnék!

A svéd vendégek elhúzódva, kissé csalódottan, kissé szégyenkezve álltak. Lehet, hogy nem is olyan nagy halászok, mint ahogyan tegnap mutatták magukat.

— Ezek, ugye, szivárványpisztrángok? — kérdezte naívan a svéd asszony. Az erdész bőbeszédűen elmagyarázta, igen, ezek szivárványpisztrángok, jól érzik magukat nálunk, a mi vizeinkben, tetszik tudni, ezek Kanadából, olyan messziről származnak, de a mi feltételeink nagyon kedveznek nekik, kérem szépen gyorsabban nőnek, mint a pataki pisztrángok, jobban is párosodnak, és jobban is szaporodnak...

A magas, elegáns svéd asszony furcsa mosollyal hallgatta ezt a magyarázatot. Amikor az erdész befejezte, megkérdezte a tolmácsot, mit jelent az, hogy „kerem szépen”, hozzátette, ő azt hitte, a pisztrángot hívják erre felé így. Férje még annyi fáradságot se vett, hogy udvarias érdeklődést színleljen. Megcsömörlötten, félrehúzódva állt, és nem leplezett megvetéssel figyelte az első rajongókat, akik már nem tudták tovább türtőztetni magukat, és a zavaros vízből egymás után rántották ki a halakat. Minden zsinédobásra egy pisztrángot.

A házigazda érezte, hogy valami nincs rendben. Valaki talán megsértette a vendéget? Magához intette a tolmácsot.

— Mi történt? — kérdezte bizonytalanul. A tolmács megrántotta a vállát, nem tudja.

A svéd vendég nem tudta tovább türtőztetni magát. Felindultan odalépett hozzájuk.

— Mondja meg, kérem, a házigazdának, hogy én sporthorgász vagyok, nem pedig gyilkos!

A házigazda nem értette. Csak azt látta, hogy a szeméből villámok lövellnek. Ki merészelt itt valamit elkövetni? Ki rontotta el ezt a mulatságot? Valaki talán gyilkosnak nevezte a vendéget?

A nyúlánk svéd asszony megpróbálta menteni a helyzetet.

— A férjem nem érzi jól magát. Ha megengednék, inkább visszamennénk a városba.

Nem is várt válaszra, gyors léptekkel elindult a limuzin felé. A házigazdának még egy ideig eltartott, amíg megértette azt, amit az összes jelenlevők már régen megértettek. Frank látta, hogy egyszeriben elvörösödik a méregtől.

— Felfuvalkodottak... — sipította visszafelé az autóban. — Nagyképű burzsujok... Mindenki tudja, hogy jutottak ekkora jóléthez. Milliók estek el a frontokon, és ők közben Hitlernek vasat és acélt szállítottak.

Másnap Frank ott volt a repülőtéren. A jeles vendégektől a protokollfőnök és Muklík búcsúzott.

Frank azon vette észre magát, hogy hangosan beszél. A kép fölött suttogott: Aranylábú varjú... Nem térhetsz vissza a tiedhez. A pávák között meg örökre varjú maradsz...

Frank mély sóhajással csukta be és tette helyére az albumot. Egy élet. Csaknem egy teljes, már kiegészített emberi élet. Holnap még idekerül egy utolsó felvétel. Valami bezárult. Valami véget ért...

(Folytatjuk)